

בארה של תורה

מאת הרב ראובן גולן מח"ס רינונה של תורה ♦ יו"ל ע"י כולל שערים המצויינים שע"י מוסדות דרכי תורה רחובות

כתובת המערכת:

מודיעין עילית

מסילת יוסף 3/10

מל' 08-9744220

דוא"ל לרשימת תפוצה:

rg5740@gmail.com

העלון מוקדש לע"נ פרי בת תאג'ה ע"ה ע"י בנה הר"הג אמנון לימואי שליט"א ראש כולל דרכי תורה גליון 154 אדר א' ה'תשע"ו

פרשת תצוה

מדוע ביטל אביו של הגאון מטשעבין את המנהג שרב העיר הולך ל"שלוש זכר"...

ויוקחו אליך שמן זית זך כתית למאור להעלות נר תמיד" (כו, ב)

"כובע שראה את ר' חיים עוזר לא מחליפים מהר"

"ועשית בגדי קודש לאהרן אחיך לכבוד ולתפארת" (כה, ב)

כתב ר' צדוק הכהן (פרי צדיק פר' ויגש) שבגדי הכהונה היו מכניסים קדושה מיוחדת בכהן, וכשהיה פושטן היתה קדושה זו פורחת. והוא שאמרו (סנהדרין פג, ב) "בזמן שבגדיהם עליהם כהונתם עליהם, אין בגדיהם עליהם אין כהונתם עליהם", ולכך כהן שעבד כשהוא מחוסר בגדים, ואפילו בגד אחד, עבודתו פסולה וחייב מיתה בידי שמים, כי בלא הבגדים חסרה לו מדרגת הקדושה המכשרת אותו לעסוק בעבודה. והנה אמרו (שבת קיג, א) "וכבדתו- שלא יהא מלבושך של שבת כמלבושך של חול, וכי הא דרבי יוחנן קרי למאניה מכבודתי (שמכבדים את בעליהן)". והיינו שעל ידי לבושו האדם מתכבד בעיני הבריות. ברם, גירסת השאלות (בראשית שאילתא א') היא "קרי למאניה דלביש בשבתא מכבודתי", ולפי פשוטו היינו משום שבגדי השבת מהודרים יותר מבגדי חול והאדם מתכבד בהם יותר בעיני הבריות.

ברם, ר' צדוק פירש זאת על פי המבואר במדרש (במדב"ר ד, ח. אמנם יש גורסים שם "בגדי שבח") שבגדי שבת שלובש כל יהודי הם בבחינת בגדי כהונה שלובש כהן בעת עבודתו, ואם כן כמו שבגדי הכהונה היו מכניסים קדושה מיוחדת בכהן, כך בגדי השבת מכניסים באדם קדושה מיוחדת שענינה הארת התורה הקדושה. וידוע שהתורה נקראת "כבוד" (נפי ששינו "אין כבוד אלא תורה" (אבות ו, ג)), ולכן היה ר' יוחנן קורא לבגדי השבת "מכבודתי" כי הם משפיעים לאדם כבוד דהיינו תורה.

[ויודעים דברי החזון איש שיש סברות וסוגיות שאפשר להבין רק בשבת קודש, ולדברי ר' צדוק הרי שבגדי השבת מסוגלים לכך ביותר].

ב. ובענין זה של השפעת הבגד על האדם יש לציין להנהגתו של הגאון רבי אברהם גנחובסקי זצ"ל (אגן הסהר עמ' 257) שהיה מיעץ במצבים מסויימים להשתמש בבגד של אדם גדול. ומעשה שהיה בבחור שסטת מן הדרך ולא הצליחו להשפיע עליו כלל, ויעץ הרב ללכת למרן הגרי"ש אלישיב זצוק"ל ולבקש ממנו את כיפתו תמורת כיפה חדשה, ולהלביש את הכיפה הישנה לבחור, ואכן הבחור חזר בו ושינה דרכו לחלוטין. וכן אירע אצל כמה וכמה בחורים. וטעם הנהגה זו הוא על פי דברי הר"ן בדרשותיו (דרוש ח') שחפץ שנמצא אצל אדם גדול סופג ומקבל השפעה ממנו.

ואף אדם רגיל משפיע על בגדיו ומחדיר בהם חלק ממהותו, וכפי שיעץ הרב גנחובסקי לבחורה שהיתה בעצבון רוח שתלבוש בגד של בחורה שמחה, והדבר הועיל לה.

[ובספר הנ"ל (עמ' 360) הביא מעשה בתלמיד שהיה מקורב לחזון איש ושאל את הרב מדוע אינו מחליף את כובעו הישן והמרופט בכובע חדש. והחזון איש השיב לו בזה הלשון "כובע שראה את ר' חיים עוזר לא מחליפים אותו כל כך מהר".]

"יש לי בישיבה 150 ראשי ישיבות, אך רבנים שיוכלו לפסוק בכל מקצועות התורה אין לי"

"ואתה תדבר אל כל חכמי לב אשר מילאתיו רוח חכמה וגו'" (כה, ג)

פירש החתם סופר על פי דברי בעל חובות הלבבות (בהקדמה), שיש אנשים שהקב"ה נטע בליבם חכמה מיוחדת אך אין הם מודעים לכך, ואם

כתב בספר שפתי כהן על התורה, ששמן זית מסמל את אור התורה נוכחו שאמרו (ברכות נו, א) "הרואה שמן זית בחלום יצפה למאור תורה", אך כדי שיוזכה האדם לכך צריך שיהיה תלמודו בבחינת "כתית", כלומר שיכתת עצמו על דברי תורה בעמל ויגיעה, כי אין התורה נקנית אלא בדוחק ובצער ובעיון רב, ואז מוצא בה אור גדול, ומתקיים בו "למאור, להעלות", שעולה ומבין דבר מתוך דבר.

ועל לימוד בלא עיון וטורח אמרו (מגילה ו, ב) "לא יגעת ומצאת אל תאמין". וזהו שנאמר "רבים אומרים מי יראנו טוב" (תהלים ד, ז), כי התורה נקראת "טוב", ורבים אומרים ומבקשים "מי יראנו טוב" ומי יתן שנוכה להיות חכמים בתורה, אך למעשה אינם זוכים לכך, מפני ש"נסה עלינו אור פניך ה'", כלומר שרוצים לזכות לתורה בלא טורח ויגיעה אלא בדרך נס (וזהו "נסה עלינו" מלשון נס).

ב. ובמסכת נדה (ל, ב) אמרו שמלמדים לתינוק במעי אימו את כל התורה, וכשיוצא לאור העולם המלאך סוטר על פיו ומשכח את תלמודו. וביאר הגאון רבי בצלאל רנשבורג בספר פתחי נדה בשם הגר"א, שלולא שהיה אדם לומד את התורה בבטן אימו לא היה בכוחו להשיג התורה ולהבינה בעולם הזה שכולו גשמיות וחומריות, ולכן מלמדים אותו את כל התורה טרם צאתו, שאז עדיין אינו מלוכלך בחטא ויכול להשיגה, ועל ידי כך כשלומד תורה בעולם הזה נשמתו נזכרת במה שלמדה כבר, ונקל לה להבין הדברים (והוא אמרם (מגילה, שם) "יגעתי ומצאתי תאמין", ש"מצאיה" שייכת רק בדבר הנאבד, והיינו התורה שלמד ושכחה כשסטררהו על פיו, ואחרי היגיעה שוב משיג ומוצא את חלקו האבוד, וזהו "יגעתי ומצאתי", שמצא את הנאבד ממנו). ומאידך, אם היה האדם זוכר את כל מה שלמד מהמלאך ובא לעולם כשתלמודו בידו עמל ויגיעה, לא היה מקבל שכר על לימוד התורה, ולכן לטובתו משכיחים ממנו את תלמודו ועל ידי כך צריך לטרוח כדי להבין את הדברים וכדי לוותרם, ובעבור זאת יקבל שכר רב.

ג. ובספר 'שר התורה' על הגאון מטשעבין (עמ' 402) מסופר על אביו בעל הכוכב מיעקב רבי יעקב ווידנפלד, שבעיר הרימלוב שבה כיהן כרב היה נהוג שהמרא דאתרא הולך בליל שבת לכל שמחת "שלוש זכר" שהיתה בעיר. וכשנתמנה הוא לרב העיר חדל ממנהג זה ולא היה הולך. וראשי הקהילה באו אליו וטענו שמנהג קדום הוא בעירם ואין ראוי לבטלו.

הרב השיב להם בבדיחותא, "הידעתם מהו יסוד מנהג זה? אני אגיד לכם, היות ושלוש זכר הוא סעודת ניהומין לתינוק על שהמלאך השכיח ממנו את תלמודו שלמד במעי אמו, על כן רבני העיר הקודמים שהיו מופלגים בתורה ויראת שמים היו באים לנחמו בכך שלמרות ששכחו כל מה שלמדו עם המלאך בכל זאת זכו והגיעו לדרגה גבוהה בלימוד בש"ס ופוסקים, והייתה בזה נחמה לתינוק. אך אני אף אם אבוא לא תהיה בזה נחמה גדולה לרך הנולד, ולכן אין טעם לבטל את הזמן ולבוא בשביל כך", (וכמובן שאמר כן ברוב ענותנותו). נוש אומרים שענה להם, שהרבנים הקודמים שהיו ותיקים בתפקידם ניהמו את התינוק בכך שלמרות שהספיקו לשכוח ממה שלמדו מאז שנמנו עדיין הם מכהנים כרב, ולכן גם לתינוק יש סיכוי להיות רב למרות ששכח תלמודו. אך אני, השיב הכוכב מיעקב, נתמנית רק עתה ולא הספקתי לשכוח הרבה, ולכן אין בזה נחמה לתינוק...].

מנחם צבי בן שרה ז"ל ע"י פרש מרגלית בת חוה ע"ה ע"י פרש דוד בן שרה ז"ל ע"י פרש

דוד בן דוד דארף ז"ל פואד בן פרחת ז"ל ע"י חילייהו מיכאל בן סופייה הררי ז"ל

לע"נ ר' בנימין בן סלחה ז"ל ♦ סרה בת רחמה ע"ה ר' שלמה בן טאוס ז"ל ♦ נאזיה בת תאג'ה ע"ה אהרן בן יהיא ז"ל ♦ רחל בת סאלחה ע"ה צביה בת סרה ע"ה

ומעשיריה, וכשנפטר לבית עולמו איבדתי העושר ההוא, וישנאו אותי אנשי העיר ויגרשוני, ואצא מן העיר ואבנה כאן בית ואטע הגן ואזרע בו ירקות, וממה שאאסוף מן הגן אני מוכר ונותן החצי צדקה לעניים, ובחצי ממנו אני ואנשי ביתי מתפרנסים.

ויאמרו לו, דע שהקב"ה ירבה שכרך מאד, כי ראינו ביד המלאך חלוק לכן ומגוהך ואמר לנו המלאך כי שלך הוא, אך היה חסר שפה לפיו, על כן באנו להודיעך שתתקן מעשיך ותוסיף מצוות חכיות כדי להשלים השפה. ויברכם האיש וישבחים וילכו לדרך, ותאמר לו אשתו שמעתה מה שאמרו החכמים מחסרונך שפת החלוק שלך, ועתה עשה והשתדל להשלים החלוק. ויאמר לה, את יודעת עניי ודלדולי ואין לי ממה שאעשה שום זכות. ותאמר לו, שמעני אדוני וקח עצתי למען ייטב לך, ועתה הוציאני בשוק ומכרני לשפחה ותן מחירי צדקה לעניים, ואולי תשלים חלוקך. ויאמר לה אני מפחד שמא יכפה אותך הקונה לדבר עבירה ואפסיד החלוק כולו. ותאמר לו, אני אשבע לך באמונת שמים שלא תבוא תקלה זו על ידי לעולם, וישמע בקולה וימכרה ויתן דמיה צדקה לעניים.

וירא אדוניה שהיתה יפת תואר ויאמר לכובשה ולא יכול לעשות עימה דבר, ויקצוף עליה מאד ויתן אותה לרועה צאנו ויצוהו לכובשה ולכפותה, ויקחה הרועה ויכה אותה ויפצענה ולא שמעה אליו, וימרר את חייה בעבודה קשה ובכל צרה, והיא מתאפקת ומייחלת לרחמי שמים.

ויעברו עליה ימים רבים, וילך בעלה ויתחפש ויבוא אליה ויאמר לה, היש רצונך שאקנה אותך לאשה ואצילך מרעתך. ותאמר לו, אשת איש אני. ויוסף לפתוה דברים ולא שמעה בקולו. וכשראה כך ונתברר לו שלא עברה על שבעתה, ויסר המסוה מעל פניו ותכריהו, ויבכו בכי גדול ותעל שועתם אל האלוקים. ואז יצאה בת קול ובישרה ליוסף הגנן, "נשלם החלוק שלך, וחלוק של אשתך טוב מחלוקך, לך למקום פלוני ותמצא שם ממון רב שטמן אבירך", ויעש כן וימצא במקום ההוא כסף וזהב ואבנים טובות ומרגליות ויפדה את אשתו, ויוסף לעשות צדקה וחסד כל ימיו.

והנה לכאורה מדוע טרחו החכמים והלכו עד ליוסף הגנן כדי שישלם ויתקן מעשיו, והרי היו יכולים ליתן לו מזכויותיהם או להתפלל עליו ויתקן ה' וישלם את השפה לחלוקי? אלא מוכח מכאן שהבגד הרוחני הנוצר ממעשיו של האדם אינו יכול להיות מתוקן על ידי אחר או אפילו על ידי שמים, ורק מעשי האדם בעצמו הם המתקנים את אותו חלוק. והוא שנאמר "וחשב אפודתו אשר עליו", כי "חשב אפודתו" רומז לבגד הרוחני החשוב, שנוצר על ידי "כמעשהו" שהם מעשיו הטובים וחכיותיו של האדם. ברם, לא יוכל האדם לתקנו ולהשלים את החלק החסר בבגד על ידי אחר או בידי שמים, אלא "ממנו יהיה", שרק בידו הדבר לתקן הבגד ולהעמידו על מתכונתו, כמעשה ביוסף הגנן.

אם היה משה אומר מילה לסלע היתה שתיקה

בתרי...

"ועשית על שוליו רימוני תכלת וגו' ופעמוני זהב בתוכם סביב" (כה, לג)

פירש"י "בין שני רימונים פעמון אחד דבוק ותלוי בשולי המעיל". וביאר בספר וללוי אמר, שפעמון מרמז על הדיבור, ולעומתו הרימון מסמל את השתיקה. ואמרו חז"ל (מגילה יח, א) "מילה בסלע משתוקא בתרי", כי ערך השתיקה כפול מהדיבור, וכנגד זה היה מונח פעמון אחד בין שני רימונים. ונרמז בזה שישתדל האדם למעט בדיבורו ולאחוז בפלך השתיקה. ובפרט בענינים הכרוכים בלשון הרע ורכילות, ולכן נרמז הדבר דוקא במעיל שבא לכפר על לשון הרע (כמ"ש בובאים פח, ב).

ב. והנה אמרו במסכת סנהדרין (זו, א) שאלדד ומידד נתבאו "משה מת, יהושע מכניס ישראל לארץ" וכתב בעל הטורים (במדבר יא, כז) "אלדד ומידד מתנבאים במחנה, מתנבאים ר"ת משה תנוח נפשו בגן אלוקים, יהושע מכניס". וביאר הגר"א שזהו שאמרו חז"ל "מילה בסלע שתיקה בתרי", שאם משה רבינו היה אומר מילה לסלע ומדבר אליו ונמנע מלהכותו, על ידי זה לא היה חטא מי מריבה ולא היה נענש, וממילא "שתיקה בתרי", שאלדד ומידד היו שותקים ולא היו מתנבאים ואומרים משה מת ויהושע מכניס.

יבוא אדם חכם שיבחין בכוחותיהם ויעורר אותם על כך וישמעו בעצתו, יוכלו אנשים אלו לפעול ולהמציא דברים נפלאים בחכמתם. אך אם לא יזדמן להם חכם כזה, יאבדו את חכמתם. והרי זה כגרגיר הזרע שאם יעדור ויחרו ויטרח בגידולו יצמח, ואם לאו ירקב.

ואף כאן אמר ה' למשה שיש אנשים בעם ישראל שיש בהם חכמה מיוחדת לעשיית בגדי הכהונה והם אינם מודעים לכך, וצריכים מי שיעורר אותם וידועם זאת כדי להוציא חכמתם מהכח אל הפועל. וזהו שאמר לו "ואתה תדבר אל כל חכמי לב", ומה תדבר אליהם, "אשר מילאתו רוח חכמה", שתודיע להם שהם מלאים רוח חכמה, ועל ידי כן יוציאו כוחותיהם לפועל "ועשו את בגדי אהרן".

ב. אחד מגדולי המוסר והיראה שהעמיד תלמידים הרבה בכוחו הגדול להבחין בתכונותיו של כל אחד מהם הוא הגאון רבי ירוחם ליבוניץ זצ"ל המשגיח דישיבת מיר. וכמו שמספר הרב שלמה לורנץ ז"ל בספרו "במחיצתם של גדולי התורה" (ח"ב עמ' 10), שבפעם הראשונה ששוחח עם ר' ירוחם בתחילת לימודו בישיבה, נתן לו הרב עצות והנחיות לדרך הלימוד המתאימה לו. והיה הדבר לפלא בעיניו, כי היה רגיל ללמוד בדרך שונה, וכיצד יתכן שבשיחה קצרה בת חצי שעה הספיק הרב לתהות על קנקנו ולדעת את הדרך הראויה לו. כשהביע תמיהתו זו באזני חבריו לישיבה, השיב לו הלה "כשתהיה כאן זמן מה תראה כיצד רבינו מבין כל אחד ויורד לתכונות הנפש של כל בחור ובחור בזמן קצר ביותר".

ועוד כתב שם, "הבחורים סיפרו לי, שבמלחמת העולם הראשונה נעדר המשגיח מהישיבה מספר שנים, וכשחזר לישיבה מצא בה כשלוש מאות תלמידים שאת רובם לא הכיר מאחר שהצטרפו בזמן העדרו. ושלושה חודשים הספיקו לו כדי לתהות על קנקנם של כל בני הישיבה. לאחר פרק זמן זה אמר למקורביו שכבר הספיק לעמוד על התכונות של כל בני הישיבה, ואצל אחדים מהם הספיק לעמוד גם על מידותיהם השליליות. ולכן, טענו הם באזני, אל תתפלא שרבינו הספיק להכיר אותך בשיחה של חצי שעה ויכול ליעץ לך מה עליך לעשות. ואכן לאחר זמן קצר נוכחתי לדעת שהמשגיח מכיר כל אחד ואחד מארבע מאות התלמידים הלומדים בישיבה, וראיתי כמה כוחות הוא משקיע בכל בחור ובחור כדי להשלים את מה שחסר בו וכדי לבנות את אישיותו כל אחד כפי תכונתו".

"הרב היה מגלה לכל אחד מתלמידיו את הנקודות החיוביות והמיוחדות שבו. פעם אחת ניגש הוא אל ידידי רבי שמחה קפלן ואמר לו, יש לי בישיבה מאה וחמישים ראשי ישיבות, אך רבנים שיוכלו לפסוק בכל מקצועות התורה אין לי, רואה אני כי אתה ראוי להיות רב ודיין בישראל. ניבא וידע מה ניבא, כי לימים כיהן רבי שמחה כרבה של העיר צפת".

יוסף הגנן והמלאך עם החלוק חסר השפה

"וחשב אפודתו אשר עליו כמעשהו ממנו יהיה" (כת, ח)

שמעתי מהרב הגאון אמנון לימואי שליט"א ראש כולל דרכי תורה רחובות בשם רבינו יוסף חיים זיע"א בספר "עוד יוסף חי" שפירש הפסוק על פי מעשה המובא באוצר המדרשים, שפעם אחת בערב יום הכפורים הלכו רבי אליעזר ורבי יהושע בהר הבית, והנה מלאך בא לקראתם ובידו חלוק לבן ומגוהך הזורח כשמש, אך לא היתה שפה לפיו סביב. ויאמרו איש אל רעהו, החלוק הזה לאחד מאיתנו הוא. ויקרבו עד המלאך וישאלוהו לאמר למי מהם שייך החלוק. ויאמר להם, חלקכם טוב ונכבד מזה, אבל חלוק זה הוא לאיש אחד מאשקלון ושמו יוסף הגנן.

לאחר שעברו ימי הרגל הלכו יחד לאשקלון לראות מיהו יוסף הגנן, וכיצד זכה לחלוק כזה, ומדוע תחסר השפה לפי חלוקו. כשהגיעו לעיר יצאו לקראתם אנשי אשקלון וביקשו מהם להתארח אצלם ולא רצו, ויאמרו להם לא נתארח אלא בבית יוסף הגנן. וישלחו עימם אנשים לבית יוסף הגנן עד שהגיעו לפתח ביתו ויראו אותו מרחוק מלקט עשבים בגינתו. ויאמרו לו רצוננו להתארח אצלך, ויאמר להם הנחתם בעלי העושר והנכסים ובאתם אלי, והקב"ה יודע שאין לי בביתי כי אם שתי ככרות לחם. ויאמרו לו, יספיק לנו הנמצא בידך ולא נטריחך לדבר אחר.

ישם לפניהם ויאכלו לחם וישתו מים ויברכו ברכת המון. ויאמרו לו הגד נא לנו מה מעשיך, ויאמר להם, אבי היה מגדולי העיר הזאת

שיעורי הרב ראובן גולן, בעמדות 'קול הלשון', ובטל' 03-6171001 [הקט 1-1-2-48-1-1], ובאתר 'קול הלשון'.

לתגובות והערות על העלון, או הצטרפות לרשימת התפוצה שלחו הודעה ל- rg5740@gmail.com

לע"נ סלים בן ברוך כהן ז"ל ♦ אברהם בן חיים אלנדראף ז"ל ♦ יוסף בן סעידה ז"ל שאול ♦ נעמי (קינה) בת נאזדרה קישכאנא ע"ה

אורה עישה בת ביחה פריחה סיבוי ע"ה
אברהם בן מרים ז"ל ע"י סלה
אדל בת רחל חמאוי ע"ה

יוסף בן רחמה כהן ז"ל
משה בן אברהם כהן ז"ל
אהרון בן אברהם כהן ז"ל

סולטנה בת זינה ברנע ע"ה
בדה בת פרסידה ע"ה ע"י בוזגלו
יעקב בן זוהרה אבוהצירא ז"ל